

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARTĂ ZALĂU

**ACTA
MVSEI POROLISSENSIS**

XXXVI

ISTORIE – ETNOGRAFIE

ZALĂU
2014

EDITOR ȘEF: Dr. Corina BEJINARIU

COLEGIUL DE REDACȚIE

Dr. Horea POP – redactor șef
Dr. Ioan BEJINARIU – redactor responsabil
Dr. Dan BĂCUEȚ CRIȘAN – secretar de redacție
Dr. Marin POP – responsabil de număr
Dr. Sanda BĂCUEȚ CRIȘAN – membru
Dr. Camelia BURGHELE – membru
Dr. Emanoil PRIPON – membru

COLEGIUL EDITORIAL

Dr. Gheorghe LAZAROVICI, Universitatea Eftimie Murgu, Caransebeș, România
Dr. Tiberius BADER, Hemmingen, Baden-Wurttemberg, Germania
Conf. univ. dr. Gelu FLOREA – Departament Istorie Antică și Arheologie, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca (România)
Cercet. șt. I dr. Coriolan H. OPREANU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei (Academia Română), Cluj-Napoca, România
Cercet. șt. II dr. Ioan STANCIU – Institutul de Arheologie și Istoria Artei (Academia Română), Cluj-Napoca, România
Prof. univ. dr. Sorin MITU – Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca, România
Prof. univ. dr. Adrian IVAN – Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca, România
Drd. Dan Octavian PAUL, Muzeul Banatului, Timișoara, România

Responsabilitatea pentru conținutul științific al articolelor, pentru formulări și calitatea rezumatelor în limbă străină revine în întregime autorilor.

ACTA MVSEI POROLISSENSIS

Anuarul Muzeului Județean de Istorie și Artă Zalău

Orice corespondență referitoare la publicație va fi trimisă pe adresa: MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARTĂ ZALĂU, RO-450042 Zalău. Str. Unirii, nr. 9 Tel.: 004-0260-612223, fax: 004-0260-661706 e-mail: muzeul.zalau@gmail.com	Toute correspondance sera envoyée à l'adresse: MUZEUL JUDETEAN DE ISTORIE SI ARTA ZALAU, RO-450042 Zalău. Str. Unirii, nr. 9 Tel.: 004-0260-612223, fax: 004-0260-661706 e-mail: muzeul.zalau@gmail.com
--	--

© EDITURA POROLISSUM A MUZEULUI JUDEȚEAN
ISSN 1016-2801

Tipar: S.C. MEGA PRINT S.R.L. CLUJ-NAPOCA

CUPRINS – SUMMARY – RÉSUMÉ

CORNEL GRAD. *IN HONOREM*..... 9

I. ISTORIE

EPOPEEA AȘEZĂRII UCRAINENILOR ÎN BAZINUL DE JOS AL RÂULUI VIȘEU (SECOLELE XIV–XVIII).....13

ILIE GHERHEȘ

THE EPIC OF THE UKRAINIAN SETTLEMENT IN THE LOWER BASIN OF THE VIȘEU RIVER (XIV–XVIII CENTURY)

TESTAMENTUL DOAMNEI URSULA PAULIN: REFLECȚII PE MARGINEA UNUI DOCUMENT DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVI-LEA 21

LIDIA GROSS

THE WILL OF MRS. URSULA MEISTER PAULIN: REFLECTIOUS OF THE EDGE OF A DOCUMENT FROM THE EARLY 16TH CENTURY

ASPECTE ALE VIEȚII RELIGIOASE A ROMÂNILOR TRANSILVĂNENI ÎN PERCEPȚIA CĂLĂTORILOR STRĂINI ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA 35

DIN PETRE

ASPECTS OF ROMANIANS' RELIGIOUS LIFE IN THE PERCEPTION OF FOREIGN TRAVELERS IN THE EIGHTEENTH CENTURY

IDENTITĂȚI LOCALE DIN TRANSILVANIA ÎN EPOCA MODERNĂ..... 43

SORIN MITU

LOCAL IDENTITIES FROM IN MODERN EPOCH

APLICAREA PRINCIPILOR LIBERALE PE DOMENIUL WESSELÉNYI DIN JIBOU 53

BENEDEK VASILE

APPLICATION OF THE LIBERAL PRINCIPLES TO THE WESSELÉNYI MANOR IN JIBOU

CONSTRUIREA ROMÂNULUI ȘI A NAȚIUNII ROMÂNE. IDEEA DE NAȚIUNE ÎN TEXTELE JURIDICE ȘI IDEOLOGICE DIN SPAȚIUL ROMÂNESC ÎN SECOLUL AL XIX-LEA71

ANDREI-SABIN FAUR

CONSTRUCTION OF THE ROMANIAN AND THE ROMANIAN NATION. THE IDEA OF THE NATION IN IDEOLOGICAL AND LEGAL TEXT IN THE ROMANIAN SPACE IN THE 19TH CENTURY

GAZETA DE TRANSILVANIA: PUNCT DE REFERINȚĂ AL PRESEI ROMÂNEȘTI DIN ARDEAL . 93

RĂDUCU RUȘET

TRANSILVANIA GAZETTE. REFERENCE POINT OF ROMANIAN JOURNALISM IN ARDEAL

ÎNTRE LIBERTATE ȘI CONSTRÂNGERE. STATUTUL ASOCIAȚIONISMULUI DIN TRANSILVANIA (1850–1900)..... 103

NICOLAE TEȘCULĂ

ZWISCHEN FREIHEIT ZWANG. VEREINSWESEN STATUS IN SIEBENBÜRGEN (1850–1900)

ATITUDINEA LOCUIITORILOR DIN DOBROGEA FAȚĂ DE AUTORITĂȚILE MAGHIARE ÎN PROCESUL MEMORANDUMULUI.....	111
LAVINIA GHEORGHE INHABITANTS OF DOBRUDJA ATTITUDE TOWARDS THE HUNGARIAN AUTHORITIES IN THE TRIAL OF THE MEMORANDUM	
ÎNVĂȚĂMÂNTUL CONFESIONAL ORTODOX ÎN TRANSILVANIA ȘI ÎN PROTOPOPIATUL UNGURAȘULUI ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA.....	131
COSMIN-CĂTĂLIN LAZAR ORTHODOX RELIGIOUS EDUCATION IN TRANSYLVANIA AND UNGURAȘ DEANERY IN THE SECOND HALF OF THE 19 TH CENTURY.	
TIMPURI TULBURI. REFLECTAREA LEGII CĂSĂTORIEI ÎN PAGINILE PRESEI TRANSILVĂNENE	147
ANAMARIA MACAVEI TROUBLED TIMES. THE REFLECTION OF MATRIMONIAL LEGISLATION IN THE PAGES OF TRANSYLVANIA PRESS	
FENOMENUL NATALITĂȚII ÎN CUPRINSUL PROTOPOPIATULUI ORTODOX TURDA LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIX-LEA (1880–1900)	155
CIPRIAN DORU RIGMAN CONSIDERATIONS REGARDING THE BIRTH RATE IN THE ORTHODOX ARCHPRIESTHOOD OF TURDA AT THE END OF THE 19 TH CENTURY (1880–1900)	
PAGINI DIN ISTORIA ALIMENTĂRII ORAȘULUI ORADEA CU APĂ. 120 DE ANI DE LA INAUGURAREA UZINEI VECHI DE APĂ.....	171
HOCHHAUSER RONALD PAGES ON THE HISTORY OF ORADEA'S WATER SUPPLY. 120 YEARS SINCE THE INAUGURATION OF THE OLD WATER PLANT	
HRANĂ SAU MEDICAMENT: TERAPIILE NATURISTE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX	185
CRUCIȚA LOREDANA BACIU FOOD OR MEDICINES: NATURAL THERAPIES IN EARLY TWENTIETH CENTURY.	
EUTANASIA – REPERE ISTORICE ALE UNUI CONCEPT CONTROVERSAT	195
IULIA-MARIA PUIE EUTANASIA – MILESTONES OF A CONTROVERSIAL CONCEPT	
BIOGRAFIA LUI TEODOR NEȘ RACORDATĂ LA REALITĂȚILE ISTORICE ȘI CULTURALE DE LA ÎNCEPUT DE SECOL XX.....	205
IOAN FABIAN TEODOR NEȘ'S BIOGRAPHY CONNECTED TO THE HISTORICAL AND CULTURAL REALITIES AT THE BEGINNING OF THE 20 TH CENTURY	
REORGANIZAREA PARTIDULUI NAȚIONAL ROMÂN ÎN ANII 1919–1922. STUDIU DE CAZ: JUDEȚUL SIBIU	213
VASILE CIOBANU REORGANIZATION OF THE ROMANIAN NATIONAL PARTY IN THE YEARS 1919–1922. CASE STUDY: SIBIU COUNTY	
DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA PROTOPOPULUI GRECO-CATOLIC LUDOVIC REZEI.....	241
VIOREL CÂMPEAN THE LIFE AND WOEK OF THE GREEK-CATHOLIC ARHPRIEST LOUIS REZEI	

ORGANIZAREA BISERICESCĂ A ROMÂNILOR ORTODOCȘI DIN TERITORIILE ALIPITE ȚĂRII DUPĂ MAREA UNIRE	249
IULIU-MARIUS MORARIU ECCLESIASTICAL ORGANIZATION OF THE ORTODOX ROMANIANS FROM THE TERRITORIES ANNEXED THE COUNTRY AFTER THE GREAT UNION	
ISTORICUL ȘTEFAN METEȘ, DIRECTOR AL ARHIVELOR STATULUI DIN CLUJ (1922-1949). PRELIMINARII	257
OVIDIU-VALENTIN BOC HISTORIAN ȘTEFAN METEȘ, DIRECTOR OF THE STATE ARCHIVES IN CLUJ (1922-1949). PRELIMINARIES	
ACTIVITĂȚI ECONOMICE SĂLĂJENE REFLECTATE ÎN DOCUMENTELE CAMEREI DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE SĂLAJ, ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA	263
ELENA MUSCA SĂLĂJENE ECONOMIC ACTIVITIES REFLECTED IN THE DOCUMENTS OF THE CHAMBER AND INDUSTRY IN THE FIRST HALF OF THE 20 TH CENTURY	
GENERALUL GEORGESCU PION – CTITORUL MONUMENTULUI MIHAI EMINESCU DE PE DEALUL COMJA DE LÂNGĂ SEINI	271
CLAUDIU PORUMBĂCEAN GENERAL GEORGESCU PION - FOUNDER OF MIHAI EMINESCU MONUMENT ON THE COMJA HILL NEAR SEINI	
ÎNFIINȚAREA ȘI ACTIVITATEA GĂRZILOR „IULIU MANIU” ȘI A GĂRZILOR ȚĂRĂNEȘTI DIN ARDEAL ȘI BANAT (1934-1938).....	283
MARIN POP THE ESTABLISHMENT AND ACTIVITY OF „IULIU MANIU” GUARDS AND GUARDS IN TRANSILVANIA AND BANAT PEASANT (1934-1938)	
UN STUDIU DOCUMENTAR INEDIT SEMNAT DE EMIL TIȘCĂ ÎN ANUL 1937 REFERITOR LA VIAȚA ECONOMICO-FINANCIARĂ DIN NORD-VESTUL TRANSILVANIEI INTERBELICE	301
CLAUDIU PORUMBĂCEAN AN ORIGINAL DOCUMENTARY STUDY BY EMIL TISCA IN 1937 ABOUT ECONOMIC- FINANCIAL ACTIVITIES OF THE INTERWAR NORTH-WEST TRANSYLVANIA	
SITUAȚIA POLITICĂ DIN ROMÂNIA ÎN VIZIUNEA ABWEHRSTELLE RUMĂNIEN. IULIE 1941	329
OTTMAR TRAȘCĂ THE POLITICAL SITUATION IN ROMANIA REFLECTED IN REPORT OF THE ABWEHRSTELLE RUMĂNIEN. JULY 1941	
MODIFICĂRILE ADMINISTRATIV-TERITORIALE DIN NORD-VESTUL ROMÂNIEI ÎNTRE ANII 1950-1960	347
ROPA LUCIAN THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL CHANGES IN THE NORTH-WESTERN PART OF ROMANIA BETWEEN THE YEARS 1950-1960	
DGPT ȘI STRUCTURILE SALE TERITORIALE. ÎNFIINȚAREA ȘI EVOLUȚIA COLECTIVELOR DE ÎMPUTERNICIȚI/CENZORI DIN NORD-VESTUL ROMÂNIEI	357
MENESI BEÁTA GENERAL DEPARTMENT OF PRINTING AND PUBLICATIONS AND ITS TERRITORIAL STRUCTURES. THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE ASSOCIATIONS OF COMMISSIONERS/CENSORS IN NORTHWESTERN ROMANIA	

TRE PRESS IN TRANSYLVANIA UNDER THE COMMUNIST CONTROL (1968–1969).....	365
CARMEN UNGUR-BREHOI	
PRESA TRANSILVANĂ SUB CONTROL COMUNIST (1968–1969)	
DOSARUL DE ANCHETĂ PENALĂ AL ISTORICULUI ȘTEFAN METEȘ.....	373
GHEORGHE VIOREL DAT	
THE FILE OF INQUIRY THE HISTORIAN ȘTEFAN METEȘ	
IERARHI GRECO-CATOLICI ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII STUDIU DE CAZ: CANONICUL CORIOLAN TĂMĂIAN.....	381
ROBERT FÜRTÖS	
HIERARCHS GREEK CATHOLICS IN ATTENTION OF SECURITATE CASE STUDY: CANON CORIOLAN TĂMĂIAN	
CONTRIBUȚII PRIVIND COLECTIVIZAREA FORȚATĂ A AGRICULTURII ÎN COMUNA BENESAT	397
AUGUSTIN GAVRA, HORAȚIU NĂPRĂDEAN	
CONTRIBUTIONS REGARDING THE FORCED COLLECTIVIZATION OF AGRICULTURE IN BENESAT	
MUZEELE DE ISTORIE ȘI PROPAGANDĂ OFICIALĂ ÎN ROMÂNIA ANILOR ‘60–‘80 AI SECOLULUI TRECUT. STUDIU DE CAZ: MUZEELE ȘI „LUPTA PENTRU PACE”	403
GABRIEL MOISA	
MUSEUM OF HISTORY AND PROPAGANDA OFFICIAL IN ROMANIA IN THE LATE 1960 S – 80 S OF THE LAST CENTURY. CASE STUDY: MUSEUM AND „THE STRUGGLE FROM PEACE”	
DESTINUL UNEI BIBLIOTECI: BIBLIOTECA FAMILIEI MONICA LOVINESCU–VIRGIL IERUNCA	411
MESEȘAN (CHIȘ) ANARELA	
THE DESTINY OF A LIBRARY: MONICA LOVINESCU-VIRGIL IERUNCA’ S LIBRARY.	
CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA NAȚIONALIZAREA INDUSTRIEI CLUJENE (1948)	417
ARTURLAKATOS, VARGA-BURKHARDT LEVENTE	
CONSIDERATION ABOUT THE NATIONALIZATION OF INDUSTRY FROM CLUJ (1948)	
PARADIGMA „HOLOCAUSTULUI/SHOAHULUI” ÎN ISTORIOGRAFIA ROMÂNEASCĂ ACTUALĂ (1990–2010)	427
STELIAN MÂNDRUȚ	
„HOLOCAUST/SHOAHULUI” PARADIGM IN THE CURRENT ROMANIAN HISTORIGRAPHY (1990–2010)	
ROMANIAN COMMUNITY OF TRIANON HUNGARY. ABOUT BEGINNINGS IN VIEW OF ROMANIAN RESEARCHERS IN HUNGARY	437
GABRIEL MOISA	
COMUNITATEA ROMÂNILOR DIN UNGARIA LA TRIANON. DESPRE ÎNCEPUTUL CERCETĂRILOR ROMÂNEȘTI DIN UNGARIA	
INTEGRAREA REPUBLICII MOLDOVA ÎN SPAȚIUL EURO-ATLANTIC.....	443
COSTIN SCURTU	
MOLDOVA’S INTEGRATION INTO THE EURO-ATLANTIC SPACE	

II. ETNOGRAFIE

CULTURA POPULARĂ IDENTITARĂ ÎN DISCURSUL CLERICAL TRANSILVAN. ELIE MIRON CRISTEA ȘI INVOCAREA CONSECVENTĂ A VIRTUȚILOR SORGINTEI ȚĂRĂNEȘTI 455

DOREL MARC

POPULAR CULTURE IDENTITY IN THE DISCOURSE OF THE TRANSYLVANIAN CHURCHMAN. ELIE MIRON CRISTEA AND INVOKING THE ORIGIN PEASANT VIRTUES CONSISTENTLY

FOTOGRAFIA DE MORMÂNT – PROLEGOMENE LA O ANTROPOLOGIE VIZUALĂ A MORȚII..... 463

CORINA BEJINARIU

TOMB PHOTOGRAPHY – AN INTRODUCTION TO A VISUAL ANTHROPOLOGY OF DEATH

CRIZE MAGICE ȘI ANTIDOTURI RITUALE. MAGIE EROTICĂ, TERAPEUTICĂ ȘI ANTITERAPEUTICĂ LA PECEIU – SĂLAJ 483

CAMELIA BURGHELE

MAGICAL CRISES AND RITUAL ANTIDOTES. EROTIC, THERAPEUTIC AND ANTI THERAPEUTIC MAGIC IN PECEIU, SALAJ COUNTY

MODIFICAREA OBICEIURILOR DE ÎNMORMÂNTARE DIN TRANSILVANIA CA URMARE A PROPAGANDEI ANTIALCOOLICE ÎN PREAJMA PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL 493

LAURA POP

THE TRANSFORMATION OF THE BURIAL CUSTOMS FROM TRANSYLVANIA AS RESULT OF THE ANTI-ALCOHOL PROPAGANDA IN THE EVE OF THE FIRST WORLD WAR

CEREMONIALUL FUNEBRU ÎN VRANCEA (CONTRIBUȚII)..... 511

PAMFIL BILȚIU, MARIA BILȚIU

FUNERARY CEREMONIAL IN VRANCEA (CONTRIBUTIONS)

MOARTEA ȘI RITUALURILE FUNERARE ÎN COMUNITĂȚILE DE LA MOTIȘ ȘI SURDUC (UNITATE ȘI DIFERENȚE SPECIFICE) 525

OLIMPIA MUREȘAN

DEATH AND THE FUNERAL RITES IN THE COMUNITIES OF MOTIȘ AND SURDUC (UNITY AND SPECIFIC DIFFERENCES)

MIGRAȚIA ROMÂNESCĂ ÎN CONTEXTUL MULTICULTURALISMULUI EUROPEAN..... 537

CÎMPEAN SIMONA

ROMANIAN MIGRATION IN THE CONTEXT OF EUROPEAN MULTICULTURALISM

III. CARTE VECHE

DIN NOU DESPRE CALENDARELE ROMÂNEȘTI DIN COLECȚIILE MUZEULUI NAȚIONAL AL UNIRII ALBA IULIA (SECOLELE XVIII-XX) 547

GABRIELA MIRCEA, SMARANDA CUTEAN

AGAIN ON ROMANIAN CALENDARS FROM COLLECTIONS OF NATIONAL MUSEUM OF UNIFICATION ALBA IULIA (XVIIITH – XXTH CENTURIES)

DIACUL IOAN RADA DIN DOMNIN SAU DESPRE *EX-LIBRISUL* DE STRANĂ (I)..... 585

IOAN MARIA OROS

LE DIACRE IOAN RADA DE DOMNIN OU SUR *L'EX-LIBRIS* DU BANC DE L'ÉGLISE

IV. ARTĂ

O FAMILIE DIN NEGURA VREMII	601
VICTOR-HORAȚIU CIOBANU A FAMILY UNDER THE DARKNESS OF TIME	
OMUL, MUZA ȘI ARTISTUL	605
MARCELA BĂBĂNAȘ THE MAN, THE MUSE AND THE ARTIST	

V. ȘTIINȚELE NATURII. GEOGRAFIE

ASPECTE DE GEOGRAFIE ISTORICĂ ÎN ȚARA MARAMUREȘULUI	621
ANA-MARIA CORPADE, CIPRIAN CORPADE ASPECTS OF HISTORICAL GEOGRAPHY IN MARAMUREȘ COUNTRY	
DISPARITĂȚI ECONOMICO-GEOGRAFICE DE TIP INDUSTRIAL, LA NIVELUL ANULUI 2008, ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE NORD-VEST A ROMÂNIEI (I)	631
BENEDEK ROZALIA ECONOMIC AND GEOGRAPHIC DISPARITIES OF THE INDUSTRIAL TYPE IN 2008 IN THE NORTH-WEST DEVELOPMENT REGION OF ROMANIA (I)	
PARTICULARITĂȚI ȘI ASPECTE SPECIFICE ALE INDUSTRIEI DIN AREALUL REGIUNII DE DEZVOLTARE NORD-VEST A ROMÂNIEI (II)	651
BENEDEK ROZALIA PARTICULARITIES AND SPECIFIC ASPECTS OF THE INDUSTRY FROM THE AREA OF THE NORTH-WEST DEVELOPMENT REGION OF ROMANIA (II)	

VI. RECENZII

VARIA. RECENZII.....	667
IN MEMORIAM IOAN GODEA: MOARTEA CA LECȚIE ETNOLOGICĂ.....	673
CAMELIA BURGHELE	

DIACUL IOAN RADA DIN DOMNIN SAU DESPRE *EX-LIBRISUL* DE STRANĂ (I)

IOAN MARIA OROS*

LE DIACRE IOAN RADA DE DOMNIN OU SUR L'EX-LIBRIS DU BANC DE L'ÉGLISE

RÉSUMÉ: À partir de cette épigraphe évocatrice d'emploi négatif sous la signature, l'auteur tente de déchiffrer l'histoire d'une signature, à savoir celle du diacre de l'église de Domnin, de Sălaj, après 1862. Étant une signature avec paraphe, presque uniques sur les livres anciens du Pays de Silvania, son analyse dans le cadre de la recherche historique européenne existante (la graphologie, l'anthropologie historique etc.) peut générer quelques directions d'études, inclusivement dans l'historiographie roumaine, même dans sa dimension bibliologique, ainsi qu'on essaye l'auteur, dans cette première partie de l'article.

MONT – CLÉS: signature avec paraphe, le village de Domnin, Ioan Rada, élites rurales, ex-libris.

REZUMAT: Pornind de la acest sugestiv motto de angajare negativă sub semnătură, autorul încearcă să descifreze povestea unei iscălituri, și anume: aceea a lui Ioan Rada, diacul bisericii din Domnin, județul Sălaj, de după anul 1862. Fiind o semnătură cu parafă, aproape unică pe cărțile vechi bisericești din Țara Silvaniei, analiza acesteia, în contextul cercetărilor istorice europene actuale (grafologie, antropologie istorică etc.), poate genera câteva direcții de studiu, inclusiv în istoriografia românească, măcar în dimensiunea sa bibliologică – cum încearcă autorul, în această primă parte a articolului.

CUVINTE-CHEIE: semnătură cu parafă, satul Domnin, Ioan Rada, elite sătești, ex-libris.

Motto:

„Cât am strâns într-o viață
Le-am dat într-o dimineață;
Nu le-am dat pe băutură,
Le-am dat p-o iscălitură”¹.

1. Punerea în temă. Pornind de la acest sugestiv motto, vom încerca să descifrăm povestea unei iscălituri, și anume: aceea a lui Ioan Rada, diacul bisericii din Domnin, județul Sălaj, de după anul 1862. Fiind o semnătură cu parafă, aproape unică pe cărțile vechi bisericești din Țara Silvaniei, analiza acesteia în contextul cercetărilor istorice europene actuale (grafologie, antropologie istorică etc.) poate genera câteva direcții de studiu și în istoriografia românească, măcar în cea bibliologică – cum încearcă autorul în cele de mai jos.

2. Satul Domnin – atestare. Vechi sat nemeșesc românesc², atestat documentar la anul 1219, Domninul este situat în partea central-nordică a județului Sălaj și aparține de comuna Someș-Odorhei.

* Expert în carte veche, manuscrise, bibliofilie, Amicala Bibliotecarilor și Bibliofililor „Amor Librorum Unit Nos” din România; ioan_maria_oros@yahoo.fr.

¹ Gherheș, Tusluc 2009–2010, p. 240.

² Ciocian 2002, p. 262.

Cu cinci ani înainte de prezența diacului Ioan Rada ca autor al însemnărilor pe cărțile bisericii locale, adică la 1857, satul avea 170 de case, cu o populație prezentă de 845 de suflete, dintre care doar 26 erau plecate. După religie, majoritatea covârșitoare era greco-catolică (835), 17 izraeliți, 3 romano-catolici și 3 reformați. După starea civilă, dintre bărbați, 255 erau necăsătoriți și 174 căsătoriți, iar dintre femei, 201 necăsătorite, 176 căsătorite, la care se mai adăugau 13 văduvi și 39 de femei văduve³.

3. Biserica de lemn și cărțile liturgice. Biserica de lemn, cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”, a fost construită în 1753, dacă nu mai devreme și este singura din Sălaj care are acoperișul cu „poală dublă”, fiind pictată la 1812, de către vestitul zugrav al locului, Ioan Prodan⁴. Icoanele de lemn și pe sticlă întregesc fericit armonia spațiului cu scenele pictate și elementele arhitecturale interioare.

La vizita canonică a parohiei, efectuată de către însuși episcopul Grigore Maior, cea din 13 septembrie 1776, sunt consemnate existența a trei cărți de slujbă, apărute la Blaj: *Evangheliar* (1765), posibil cel primit în 1768, prin donație *ex munificentia regia* (din „milă crăiască”), ca urmare a politicii de donații încurajată de Curtea vieneză, *Strastnic* (1753) și *Triod* (1771)⁵.

În schimb, la venirea lui Ioan Rada, ca diac în Domnin (1862), acesta găsea în strană, alături de *Strastnic* (1753) și *Triod* (1771), amintite deja, și următoarele alte cărți: *Apostol* (București, 1743), *Ceaslov* (Blaj, 1778), *Penticostarion* (Sibiu, 1805) iar dintre cărțile de altar doar același *Evangheliar* (Blaj, 1765), primit de către popa Mihai, la 1768, cu ocazia consacrării sale de către vicarul unit de la Oradea⁶.

În ideea că, *Liturgierul* și *Tipicul* erau de multe ori ale preotului, în raport cu situația anterioară, considerăm că protocolul de lectură liturgică era asigurat⁷.

4. Cine este diacul Ioan Rada? Cu toate căutările întreprinse, deocamdată avem destul de puține informații despre acesta. Nu-i cunoaștem instrucția (probabil, într-o primă fază, a fost școlit la Gimnaziul din Cehu-Silvaniei sau cel din Baia Mare). Totuși, din propria însemnare de pe *Penticostarionul* de Sibiu (1805), el nota cum că este „de naștere din Nadișul Român” și că, începând din „anul curgătoriu” 1862, oficia „ca unu Decretatu primariu Cantor bisericescu din anulu 1862” în Domnin, calitate în care îl găsim până în 1867, pentru că, în anul următor, acesta revine în satul natal, tot ca și cantor, dovadă fiind prezența semnăturii lui în *Matricola cununaților*, ca martor. Nu știm când s-a născut; cunoaștem doar data morții, consemnată în *Matricula morților Nadișu-Român (Cehu-Silv.)*, 1889 1922: 19/21 mai 1904, la vârsta de 78 de ani, cu precizarea că era *cantor învățător pensionariu*. În lipsa matricolei, deducem, deci, că s-a născut în anul 1826 și că, la 1855, când avea 29 ani, era deja diac⁸.

5. Însemnările diacului și specificul lor. Cu câteva excepții, toate însemnările de pe cărțile bisericii sunt redactate cu caractere latine; cu caractere chirilice avem o singură însemnare mai importantă, privind relegarea *Strastnicului*: „Această Bisăricească carte a Bisericii din Domnin s-au legat a doua oară pentru a cărei legătură o plătit j[udele] Nemeș Görco Petru 6 florini pentru ca să i să [facă] pomenirea la jertvă[lnic] și la alte slujbe bisăricești. 9 Martie 1817” (forzaț 4).

Păstrată lacunar, cea mai veche însemnare, din anul 1803, se află pe forzațul *Evangheliei* (Blaj, 1765) și consemnează faptul că: „Această S. Evang. s-au legatu în anulu '803, în luna lui Martie, fiindu atunci [...] Preotu...”

Alături de aceste însemnări și altele redactate după 1895, grosul îl reprezintă cele redactate de către diacul Ioan Rada, începând cu 1862, anul venirii sale în Domnin și până la 1869, toate fiind însemnări

³ Rotariu 1997, p. 460–461. Pentru date demografice anterioare, vezi Ciocian, 2002, p. 261–272.

⁴ Godea, Cristache-Panait 1978, p. 311–314; Ciocian, Zebacinschi 1983, p. 743–749.

⁵ Miron 2004, p. 365.

⁶ Miron 2004 p. 207.

⁷ Vezi, în acest sens, Oros 2010, p. 100–103. Menționăm că aceste cărți nu au fost cercetate de către Ana Cănda, în catalogul serial din *ActaMP* (II, VI-IX, 1978, 1982–1985), iar, în inventarele depozitelor, parohia Domninului este trecută doar cu două cărți. Din păcate, nu s-au păstrat nici mai vechile inventare ale bisericii; acestea nefigurând între cele studiate de către Susana Aldea și Avram Aldea 1996.

⁸ La f. 325 (c. lat.): „Ioan Radu Cantoru în Nadișu 1855. + Iubita sa maica Ana Vaida, a lui Todoru Popii” (*Chiriadromion*, București, 1732, exemplarul de la Sălățig, Depozitul eparhial CVR Cat. „Sf. Vinere” Zalău, inv. PCN nr. 59).

inedite⁹. Trebuie să menționăm că, în exclusivitate, aceste însemnări ale diacului se află doar pe cărțile de strană¹⁰ și că, în structura lor, cu o singură excepție¹¹, unde se menționează proprietarul cărții, anume că este „a Santei Biserecei din Domnin”, niciuna nu conține elemente de natură contractuală (cumpărarea-vânzarea cărții etc.), deși toate prezintă elemente de formularistică diplomatică¹².

În afară de vreo două care, în esență, sunt note de lector, majoritatea celorlalte însemnări sunt aproape identice ca structură, cuprinzând autoprezentarea scriitorului (*intitulația*), locul de naștere, faptul că a fost numit sau că/de când este „primariu cantore beserecesc”, după care însemnarea se încheie printr-un *protocol final*, în care se menționează autorul notei, data și locul consemnării¹³.

6. Semnătura – direcții de studiu. Totuși, insolitul acestor însemnări îl constituie semnătura scriitorului, respectiv a diacului Ioan Rada, una care impune cercetare și reflecții din mai multe puncte de vedere.

Se știe că, în funcție de interesul mai mult sau mai puțin științific, de-a lungul timpului, s-au profilat cel puțin trei direcții de studiu a semnăturii, și anume: grafologia, antropologia istorică și bibliologia. Considerațiile de mai jos vizează interpretarea semnăturii diacului Ioan Rada doar din această ultimă perspectivă, cea bibliologică, adică una privind semnătura sau însemnarea pe carte ca semn de proprietate¹⁴, ca *ex libris*.

Ca ramură a bibliologiei, exlibristica a fost abordată la noi de către scriitorul Mircea-Valer Stanciu, într-o proiectată *Istorie a ex-libris-ului românesc*¹⁵ și de C. Mălinaș¹⁶, axat mai ales pe probleme de indexare/descriere/catalogare a diferitelor tipuri de *ex libris*, dar și pe studiul formulelor diplomatice medievale proprii ex-librisului românesc adnotat. De asemenea, contribuții și sugestii privind tipologia ex-librisului au adus Ruxandra Nazare (ex librisul profesional)¹⁷ și Mariana Jakovsky (ex librisul manuscris – însemnare ori autograf)¹⁸.

În acest sens, tipologic vorbind, aproape toate însemnările diacului Ioan Rada pe cărțile bisericești le putem încadra în categoria *script-exlibrisului*, ca *exlibris-semnătură*, mai precis¹⁹. Mai mult decât atât, examinând semnătura diacului Ioan Rada, observăm că, în mod constant aceasta are în coadă, sub forma abreviată, cunoscuta expresie latină *manu propria*. Menționăm că, după însemnările de pe *Chiriadromion*, începând din 1855, scriitorul folosește abrevierea în latină a expresiei *manu propria*, adică „mp „, până în 1862, când, inexplicabil deocamdată pentru noi, va adopta pentru tot restul vieții, abrevierea unei variante în maghiară a expresiei latine invocate: „mk” de la mai mult ca probabil traducerea acesteia cu *magán kezüleg*²⁰. În plus de asta, abrevierea se termină întotdeauna cu ceea ce grafologii numesc *parafă*, recte o buclă mai mult sau mai puțin complicată, trasă din condei și adăugată semnăturii (vezi detalii în anexa II, pl. VII, fig. 2) sau, cu alte cuvinte, un „semn grafic personal adăugat la o iscălitură”²¹.

⁹ Vezi anexele I-III. Dat fiind faptul că, scopul principal al lucrării de față este acela de a etala știința de carte, recte stăpânirea scrierii latinizante de către diacul Ioan Rada, și nu comunicarea explicită a datelor furnizate de însemnări, în redactarea acestora am utilizat în mod intenționat transliterarea și nu transcrierea interpretativă.

¹⁰ Adică, în cazul de față, următoarele cărți: *Apostol* (București, 1743), *Strastnic* (1753), *Triod* (Blaj, 1771), *Penticostarion* (Sibiu, 1805) și *Ceaslov* (Blaj, 1778), pe care nu sunt însemnări, fiind probabil proprietatea preotului.

¹¹ *Triod* (Blaj, 1771).

¹² Mălinaș 1995, II, 1, p. 170–174.

¹³ Vezi anexele I-III.

¹⁴ Tratarea problemei în cauză din perspectiva celorlalte două domenii, respectiv grafologia și antropologia istorică, va constitui subiectul unui alt articol.

¹⁵ Din ciclul *Istoria ex-libris-ului românesc* au apărut *Exlibrisul heraldic* (1993), *Script: exlibrisul* (1994) și *Exlibrisul adnotat* (1994), toate la Biblioteca „George Barițiu” Brașov.

¹⁶ Vezi nota 12. Sub patronajul lui C. Mălinaș, fondatorul AREL, a apărut revista *Ex libris romînesc*, la Oradea.

¹⁷ Moașa-Nazare 2002, p. 17–18.

¹⁸ Jaklovszky 2002, p. 10–12.

¹⁹ Stanciu 1994, p. 5.

²⁰ Consultându-l pe colegul Bayusz István, acesta afirmă că în scrierile maghiare abrevierea este după varianta latină iar traducerea exactă a expresiei este *saját kezüleg*, punându-și și el aceeași întrebare: „de ce ar figura acest grup de litere în textul românesc?”

²¹ Dianu 2011, p. 102, dar și p. 39–50. Ceea ce denotă utilizarea abrevierii „mk” și a parafei de către diacul Ioan Rada, vom încerca să lămurim în partea a doua a studiului, când vom trata subiectul din punct de vedere al antropologiei istorice.

7. Ex-librisul de strană sau „inventarul calitativ”. De câteva ori, diacul Ioan Rada își dublează semnătura propriu-zisă cu un rudiment de șampilă, compusă din numele și prenumele său, scris cu majuscule, urmată de apoziția „CANTOR” (vezi anexa II, pl. IV, fig. 1), o imitație după parafa profesională contemporană, pe care îndrăznim să o denumim „ex-libris-șampilă olografă”.

Așa cum menționăm la începutul articolului, constatăm că toate însemnările diacului se află numai pe cărțile de strană și că, în structura lor, acestea nu conțin elemente de natură contractuală, exceptând una, în care se menționează proprietarul cărții, adică biserica. Cu toate acestea, considerăm că însemnările în sine constituie nu numai o formă de „autoeternizare” prin scris, cât și un fel de „inventar calitativ” al cărților utilizate la slujbă de către diacul Ioan Rada, însemnările, în cea mai mare măsură menționând locul redactării lor („În Domnin”), fapt ce ne determină să vorbim, de această dată, despre un nou tip de ex-libris, și anume: „ex-librisul de strană”.

8. Concluzii: alte abordări ale însemnărilor. Prezența semnăturii diacului Ioan Rada în cuprinsul însemnărilor sale pe filele cărților liturgice din Domnin, una întărită cu formula latină de originalitate și de autenticitate, *manu propria*, finalizată cu parafă, deschide noi căi de abordare a paratextelor olografe (însemnările manuscrise) și mai ales a semnăturii, în cazul de față, nu doar din perspectiva bibliologiei, ci și din cea grafologică și a antropologiei istorice, a elitelor sătești, după cum vom vedea în partea a doua a prezentului articol.

BIBLIOGRAFIE

- ALDEA, Susana, ALDEA, Avram *Cartea românească veche din Transilvania în inventare bisericești*, Cluj-Napoca, PUC, 1996.
- CÂNDA, Ana, *Colecții de carte veche românească din depozitele eparhiale de la Șimleu Silvaniei și Zalău*, în *ActaMP*, VIII, Zalău, 1984, p. 591–613.
- CIOCIAN, Ioan, *Aspecte privind dezvoltarea economico-socială a comunei Someș-Odorhei în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *ActaMP*, XXIV, 2002, p. 261–272.
- CIOCIAN, Ioan; ZEBACINSCHI, Corneliu, *Biserica-monument din Domnin (jud. Sălaj). Considerații asupra vechimii și particularităților arhitectonice*, în *ActaMP*, VII, 1983, p. 743–758.
- DIANU, Mihail Constantin, *Grafologia semnăturii*, București, Editura Dharana, 2011.
- GHERHEȘ, Ilie, TUSLUC, Mihaela-Cristina, *Petrova (Maramureșului), colectivizarea unui sat ce „nu trebuia” colectivizat*, în *ActaMP*, XXXI–XXXII, 2009–2010, p. 240.
- GODEA, Ioan, CRISTACHE-PANAIT, Ioana, *Monumente istorice bisericești din Eparhia Oradiei. Județele Bihor, Sălaj și Satu-Mare. Bisericile de lemn*, Oradea, 1978.
- JAKLOVSZKY, Mariana, *Însemne pe carte*, în *Revista Bibliotecii Naționale a României*, An VIII, Nr. 1/2002, p. 10–12.
- MĂLINAȘ, Constantin, *Formulele diplomatice caracteristice ex-librisului românesc vechi*, în *Philobiblon*, BCU „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, 1995, II, 1, p. 170–174;
- MIRON, Greta-Monica, „... poruncește, scoale-te, du-te, propoveduește...”. *Biserica greco-catolică din Transilvania. Cler și enoriași (1697–1782)*, Cluj-Napoca, PUC, 2004.
- MOAȘA NAZARE, Ruxandra, *Sugestii pentru o tipologie a ex-libris-ului*, în *Revista Bibliotecii Naționale a României*, anul VIII, Nr. 1 (15), 2002, p. 17–18.
- ROTARIU, Traian (coord.), *Recesământul din 1857 Transilvania*, ed. a II-a, București, Editura Staff, 1997.
- STANCIU, Mircea-Valer, *Exlibrisul adnotat*, Brașov, Biblioteca „George Barițiu”, 1994.
- STANCIU, Mircea-Valer, *Script: exlibrisul*, Brașov, Biblioteca G. Barițiu, 1994.
- *** *Episcopia Ortodoxă Română Oradea. Registru-inventar al obiectelor bisericești de la parohiile din Protopopiatul Zalău, județul Sălaj*, ce fac parte din Patrimoniul Național Cultural, aduse spre păstrare – în custodie – la DEPOZITUL DE OBIECTE BISERICEȘTI P.C.N. din Zalău, ce a luat ființă, în anul 1980, 45 f.
- *** *Siematismulu veneratului cleru a nou infintiatei Diecese greco-catolice a Gherlei pre anulu dela Christosu 1867*, Gherla, 1867.
- *** *Serviciul Județean Sălaj al Arhivelor Naționale, Fond Colecția Registrelor de Stare Civilă, dosare Domnin și Nadiș*.

LISTA ILUSTRĂȚILOR

a. ANEXA II Filele cu însemnările inedite ale lui Ioan Rada

PLANȘA I:

Fig. 1 *Apostol*, București, 1743, pag. de titlu

Fig. 2 *Penticostarion*, Sibiu, 1805, p. 40

PLANȘA II:

Fig. 1 *Strastnic*, Blaj, 1783, forzaț 1

Fig. 2 *Strastnic*, Blaj, 1783, forzaț 3^r

PLANȘA III:

Fig. 1 *Strastnic*, Blaj, 1783, forzaț 3–4

Fig. 2 *Strastnic*, Blaj, 1783, f. albă sfârșit

PLANȘA IV:

Fig. 1 *Strastnic*, Blaj, 1783, forzaț 3

Fig. 2 *Triodion*, Blaj, 1771, p. 236^v

PLANȘA V:

Fig. 1 *Triodion*, Blaj, 1771, pe forzaț

Fig. 2 *Triodion*, Blaj, 1771, pe forzaț

PLANȘA VI:

Fig. 1 *Triodion*, Blaj, 1771, forzaț 2

Fig. 2 *Triodion*, Blaj, 1771, p. 68

PLANȘA VII:

Fig. 1 *Strastnic*, Blaj, 1783, p. titlu verso

Fig. 2 Semnătura cu parafă a diacului Ioan Rada

Fig. 3 Prima parafă la 1862

Fig. 4 A doua parafă la 1862

b. **ANEXA IV Matricole Nadiș**

PLANȘA I:

Fig. 1 Matricola cununaților Nadiș

Fig. 2 Matricola morților Nadiș.

ANEXA I

Însemnările inedite ale diacului Ioan Rada

1. APOSTOL, București, 1743

Pe pag. de titlu: deasupra porții cărții, cu continuare pe margine, în dreapta: „R. mk²² Ioane [chir.] Rada [,] Cantore in Domninu [lat.] 1862. Octbr. 29 /.../ „ / (anexa II, pl. I, fig. 1).

2. PENTICOSTARION, Sibiu, 1805

Pe p. 40: „Eu Ioanne Radamk_z de naștere din Nadișul român, am început de a subporta oficiindu Cantor ca unu Decretatu primariu Cantor bisericescu din anulu 1862 – Suntu /.../ în onoratu servi[ciu] /.../ ²³, acumu anulu curgătoriu 18/.../ sub for...vice Protopopu și /.../ Gavriila Vaida, Parochu unitu de Șoimușu /.../ și Noțigului, dein oficiuie veterane. Rada /.../ Cantor /.../” (anexa II, pl., fig. 2).

Pe p. 144: „Ioanu Radamk_z Cantorele Domninului = anulu 1863. – april. 10”.

Pe p. 184: „Ioanne Radamk_z Cantorele Domninului... 1863. Martie 30”.

3. STRASTNIC, Blaj, 1783

Pe forzaț: „Aceasta Santă Carte este Strastnicu; a Santei Besericei din Domninu, – Scris-am eu Ioanne Radamk_z primariu Cantor Comunalu. – anulu Domnului 1863, – Martie 16. În Domnin” (anexa II, pl. II, fig. 1).

Pe f. titlu: „Rádamk_z Cantore 1863”.

Pe verso cu gravura: „Ioanne Radamk_z Cantorele Domninului. 1863.Martie 16 zile” (anexa II, pl. VII, fig. 1)

Pe p. 25 (col. II, deasupra unei vignete): „Ioanne Radamk_z Cantorele Domninului. 1863. Martie 23 zile” (anexa II, pl. VI, fig.2).

Pe p. 26 (col. II, în jurul unei vinieta *cul-de-lampe*): „Ioanne Radamk_z Cantorele Domninului. 1863.Martie 23 zile. În Domninu.”

Pe forzaț 3: „Ráda Ioan /.../ Cantoru Domninului 1862”.

Pe forzaț 3: „Tropariu pe glasu. –6–, Cu sufletu umilitu cademu inaintea Ta, si ne rugamu Tie, Mantuitoriulu lunei: Che tu esci Dumnedieulu celoru ce se pocaiescu. – ²⁴.

Amu insemnatu eu Ioanne Rádamk_z primariu Cantóre Besericescu al Communii Domninului. In Anulu 1865 –Martie 22= dupa Calindariulu Veteranu” (anexa II, pl. II, fig. 2).

²² Semnul buclat al parafei olografe îl redăm convențional, peste tot mai jos în textul tipărit, prin semnele: mk_z.

²³ Lacunele în text, marcate cu „/.../”, se datorează marginilor tăiate la relegare sau a părților arse într-un incendiu.

²⁴ În exemplarul bisericii, citatul copiat se află pe p. 51, col. 2, sus: *Troparul Proorocirii, glas 6 (În Sfânta și marea luni, seara)*.

- Pe forzaț 3: „Eu, Ioanne Rádám_z de nascerea suntu dein Nadisiul romanu. – si acumu subportu deregatoria cantorală in Comuna Dominului, – ca primariu Cantóre Besericescu. Scrisamu in Anulu Domnului. 1863 – Martie 16. dile. – după Calendariulu Romanu. – Inu Domninu.” (anexa II, pl. III, fig. 1).
- Pe forzaț 4: „Én Ráda János_z, aki O[láh]Nádasdi születésű vagyok, jelenleg folytatom az Kántori (Éneklői) hivatal Dabjon helységében, emlékezett okáért írtam folyó 1863-dik évbenn Ó[naptár] szerint Mártius hava 16-án, Dabjonbann²⁵.” (anexa II, pl. III, fig. 1)
- Pe forzaț: „Ioane Rádám_z primariu Cantóre a Dominului. Scris-am in anulu 1863 Martie 16 dile.= In Domninu” (anexa II, pl. III, fig. 2).
- Pe forzaț 3: „Eu, Ioanne Rádám_z de nascerea suntu dein Nadisiul romanu. – si acumu subportu deregatoria cantorală ca primariu Cantóre in Comuna Dominului. – Scrisamu in Anulu Domnului. 1863 – Martie 16. dile..
- RÁDA JOANU – CANTORU. – DOMNINULUI 1863. –” (anexa II, pl. IV, fig. 1).

4. TRIOD, Blaj, 1771,

- Pe forzaț 2: „Ioanne Rádám_z Cantorele primariu alu Communei Dominului. – Scris-amu in Anulu 1863. – Februarie 16 dile, Calendariu vechiu.” (anexa II, pl. IV, fig. 2).
- Pe p. 68: „Ioanne Radám_z de nascere dinu Nadisiulu romanu, – portu delegatoria ca primariu Cantore in Communa Dominului anulu 1863 Martie 2 dile” – (anexa II, pl. VI, fig. 2).
- Pe p. 101 (sus): „Ioanne Rádám_z, Cantórele Dominului.–1862/3”
- Pe p. 236^v: „Ioane Rádám_z” primariu Cantóre a Dominului. – Anulu 1863 Februarie 16 dile.= (anexa II, pl. IV, fig. 2);
- Pe forzaț 3: „Stihiri de umilintia. – / As vre se scergu Zapisulu gresaleloru mele, Doamne, cu lacrimi, si seti placu tie in ceea-lalta vreme a vietiei mele prin pocaintia: dara vresmasulu ma amajesce, si se lupta cu sufletulu meu; Doamne, mai nainte de sfirsitu pana ce nu peiu [,] mantuesce-ma²⁶. – Scrisam eu, Ioanne Rádám_z primariu Cantóre a Communei Dominului in anulu 1862. Novembrie 30 = dile.” (anexa II, pl. V, fig. 2).
- Pe forzaț 4: „Aceasta Santa Carte este Triodionu; a’ Santei Besericei din Domnin, – Scrisamu in anulu Domnului 1863. – Febr. 16 = Ioanne Rádám_z primariu Cantóre Communalu inu Satulu Domninu, – de nascere din Nadisiulu romanu. –” (anexa II, pl. V, fig. 1);
- Sub un desen (element tipografic), cu litere de tipar: „Ráda JoaN. – CaNToru.–1862 – si 3.” (anexa II, pl. V, fig. 1).

²⁵ Traducere: „Eu Ráda János *mk_z* născut în Nadiș [-ul Român], în prezent continui să îndeplinesc (*de fapt ar fi: continui* – nota trad. I. B.) postul de cantor în localitatea Domnin. Am scris pentru amintire la 16 martie [după calendarul] vechi în anul 1863. Domnin].

²⁶ Pasajul se află în *Triodul*, București, Editura IBMBOR, 1986, p. 620 (Stihiri de umilință. Sedelnele Octoiului, glasul al 4-lea cu însăși podobia; Duminică seara).

ANEXA II

Filele cu însemnările inedite ale lui Ioan Rada

Fig. 1. Apostol, București, 1743, pag. de titlu

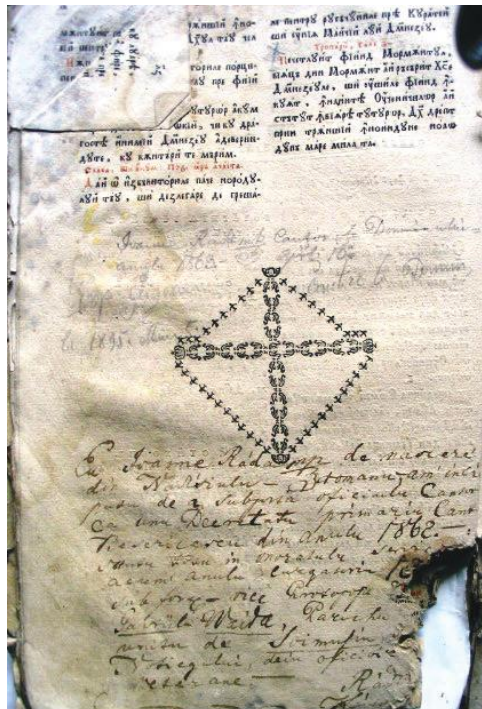

Fig. 2. Pentecostarion, Sibiu, 1805, p. 40

Acesta este copia
 a scrisorii care este
 adresată de către Domnul
 cu Domnul Radu primar
 Cantar Comunal de Anul
 Domnului 1863 - Martie 18
 din Bălan.

Acesta este sub al scrisorii care
 este adresată de către Domnul
 cu Domnul Radu primar
 Cantar Comunal de Anul
 Domnului 1863 - Martie 18
 din Bălan.

Acesta este sub al scrisorii care
 este adresată de către Domnul
 cu Domnul Radu primar
 Cantar Comunal de Anul
 Domnului 1863 - Martie 18
 din Bălan.

Acesta este sub al scrisorii care
 este adresată de către Domnul
 cu Domnul Radu primar
 Cantar Comunal de Anul
 Domnului 1863 - Martie 18
 din Bălan.

Fig. 1. Strastnic, Blaj, 1783, forțaț 1

Dăruita este Martie
 1847
 Ysidor
 Proprietar pe glava G. C.

Cu sufletu umilatu cadim in anu
 pea la, et ne rugam tie Transilvania
 vrila lupaci: Che tu esti Domne,
 dielu Celora ce se poartea.

Anu in domnia cu Domnul Radu
 primar Cantar Comunal de Anul
 Domnului 1865 - Martie 22
 dupa Calararulu Pietraru.

Dăruita este Martie
 1847
 Ysidor

Fig. 2. Strastnic, Blaj, 1783, forțaț 3r

Fig. 1. Strastnic, Blaj, 1783, forțaț 3-4

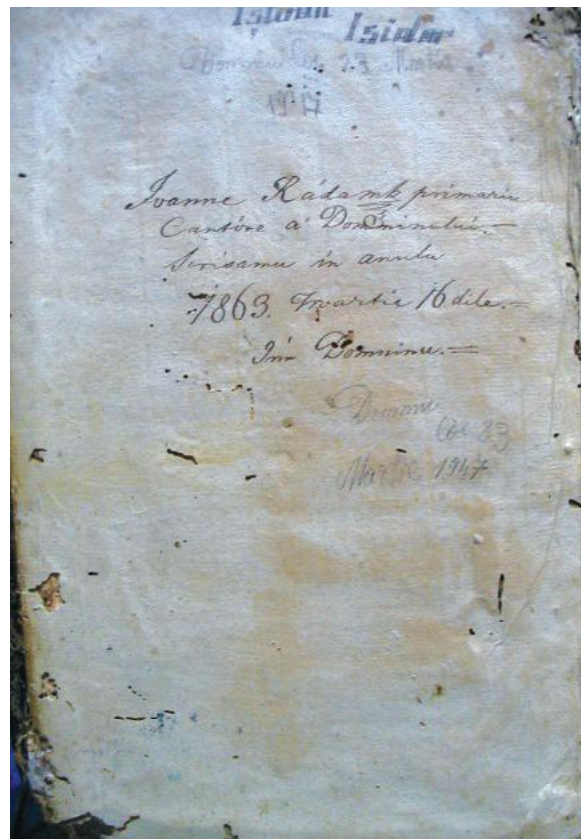

Fig. 2. Strastnic, Blaj, 1783, f. albă sfârșit

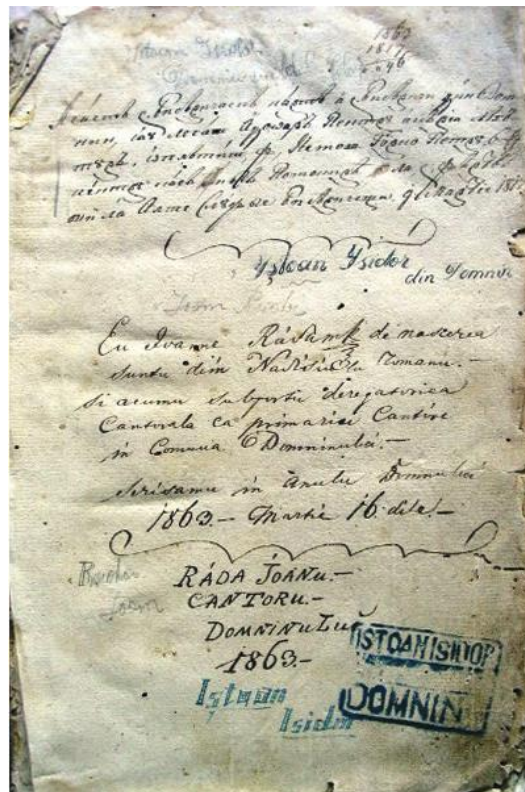

Fig. 1. Strastnic, Blaj, 1783, forzaț 3

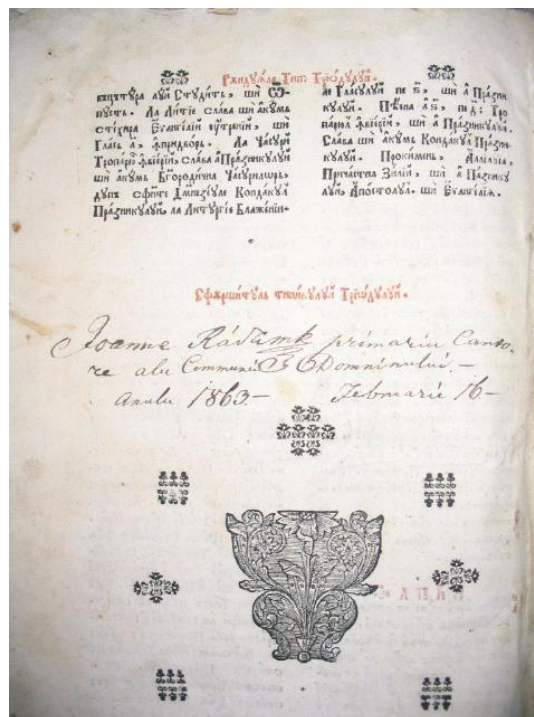

Fig. 2. Triodion, Blaj, 1771, p. 236v

Triodion, Blaj, 1771
 Triodion; a' Sântii Fedricii
 din Domnina, - scrierea în
 anul Domnului 1863 - Febr. 10
 Ioane Radanț primarius
 Cantore Comunală rom. -
 Satulu Domnina, - de Na.
 score din Nădășdula Comană.
 Rada Ioan -
 Cantore -
 1862 - si 3 -
 la 35. Martie 1917

Fig. 1. Triodion, Blaj, 1771, pe forțaț

Scribura de umiltătia. -
 Ast ave de scergeri Tapidula gre.
 salitoru mele Domne cu lacrima,
 si desi placu tie in ceea lăta
 vreme a' viciu mele prin pecăia
 ta: dara vreamasula ma amaje-
 sce, si de lupta cu dușmanulu
 meu; Domne, mai raunte de ofera
 situ pona ce nu pelu mantă
 este. -
 Scripama eu Ioane
 Radanț primarius Cau.
 sine a' Commanu
 Domnului în anul
 1862. November 30 - date.

Fig. 2. Triodion, Blaj, 1771, pe forțaț

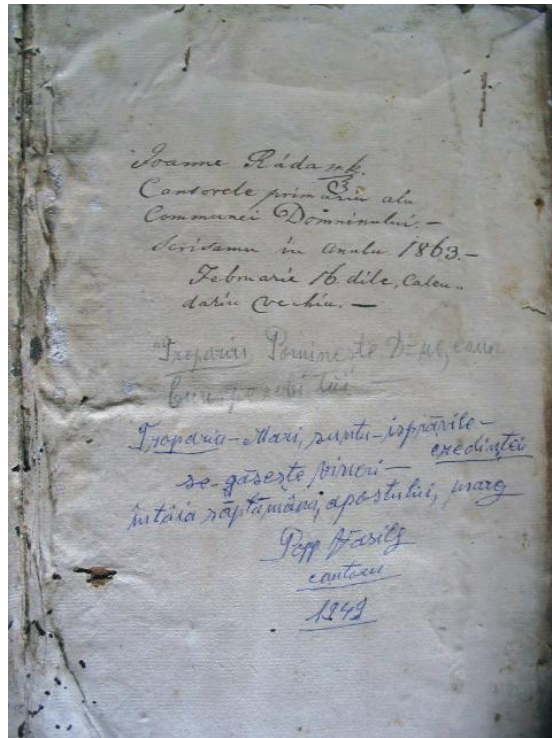

Fig. 1. Triodion, Blaj, 1771, forțaț 2

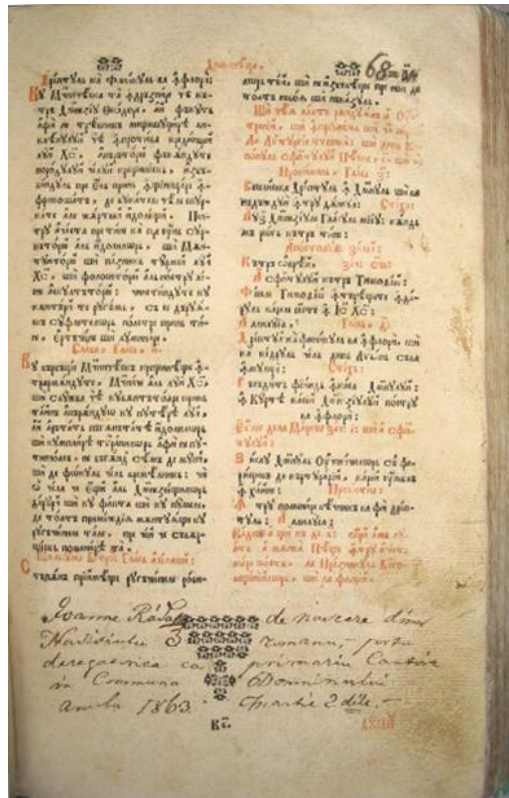

Fig. 2. Triodion, Blaj, 1771, p. 68

Fig. 1. Strastnic, Blaj, 1783, p. titlu verso

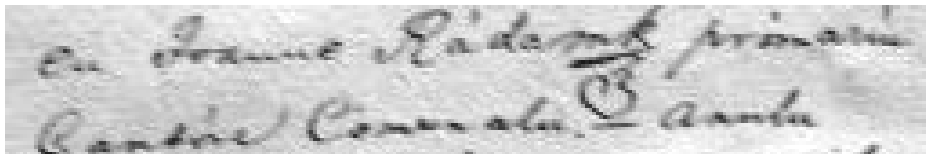
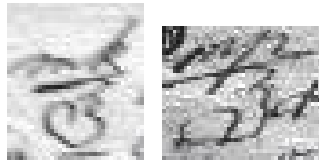

Fig. 2. Semnătura cu parafă a diacului Ioan Rada

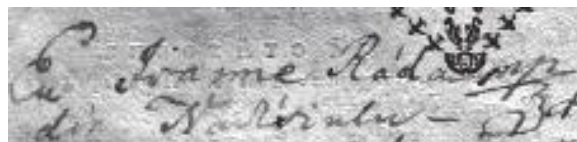
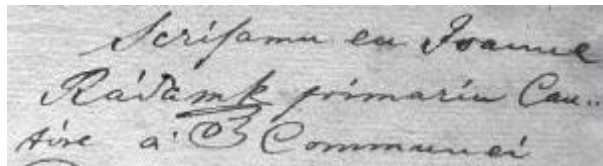

Fig. 3 Prima parafă la 1862 Fig. 4 A doua parafă la 1862